

československá psychologie

časopis
pro psychologickou
teorii a praxi

ROČNÍK XXII.

ČÍSLO 1

1978

PE 1248/22. 1978.

VÍTĚZNÝ ÚNOR A PSYCHOLOGIE

Únorové vítězství pracujícího lidu, jež spolu s osvobozením naší vlasti Sovětskou armádou představuje nejvýznamnější událost našich národních dějin, přineslo definitivní upevnění moci dělnické třídy a zajistilo socialistickou cestu vývoje naší společnosti. Tím zároveň otevřelo nebývalé možnosti rozvoje vědy.

Pokud jde o psychologii, je dosah únorového vítězství pracujícího lidu obzvláště markantní. Od staré, idealisticky a ploše empiricky laděné psychologie byl nastoupen přechod k psychologii marxisticky orientované. Uvážíme-li, že aplikace marxismu ve společenských vědách (a psychologie je převážně společenskou vědou) znamená pokročení od nevědeckosti k vědeckosti této disciplíny, vysvitne tím více význam tohoto otevření kvalitativně nových možností pro vědu, jež bylo jedním z důsledků Února.

Měli-li bychom srovnávat dnešní situaci naší psychologické vědy, to, jaké poslání plní v současné době, s tím, čemu sloužila ve staré společnosti, ukazuje se, že jde nejenom o podstatnou změnu v teoretických východiscích, ale že jde též o významnou změnu ideologické funkce.

V buržoazní republice byl vládnoucím filozofickým a politicko-ideologickým směrem masarykismus a pozitivismus. Oba tyto směry vycházely z psychologie. Masaryk budoval svou soustavu filozofických a sociologických názorů, zaměřených po ideologické stránce proti socialistické revoluci, na psychologii jakožto na vědění, které považoval za bezpečné a jisté. Pozitivismus by zahrocen proti dialektice a marxismu vůbec, sloužil nakonec jako ideová zbraň buržoazie proti rozvoji revolučního myšlení dělnické třídy. Soudobá marxisticky orientovaná psychologie má zcela jiný ideologický a světonázorový dosah. Stává se svými důsledky významnou argumentační oporou pro marxisticko-leninskou filozofii, na níž sama stojí a z které vychází. Psychologie napomáhá filozofii při řešení fundamentálních otázek, jako je otázka vztahu mezi bytím a vědomím, otázka vědomí jako subjektivního odrazu objektivní reality, který je realizován mozkiem, i při řešení četných dalších problémů.

Od února 1948 prošla naše psychologie významným vývojem. Postupem let nastal nejen neobyčejný rozvoj této vědy do šířky — vznikla celá plejáda psychologických disciplín, takže v současnosti právem mluvíme o psychologii jakožto o souboru psychologických věd. Zároveň došlo k plodnému rozvinutí specifických teoretických koncepcí a bylo dosaženo značného množství nových poznatků, které jsou nejen přínosem pro psychologickou teorii, ale spolu s tím prospěšné i společenské praxi.

Během třiceti let, která uplynula od Vítězného února, rozvinulo se uplatnění psychologie v praxi pedagogické, poradenské, ekonomické, zdravotnické a v četných dalších úsecích praktického života, takže psychologie zasahuje dnes aplikací svých výsledků do nejrozmanitějších oborů praxe. Nejen se značně rozšířil akční rádius psychologie, též intenzita využití psychologických poznatků vzrostla a je na stálém vzestupu. To vše je nepochybně důsledkem toho, že s rozvojem socialismu se stupňuje úloha „lidského činitele“. Člověk je hlavní produktivní silou, subjektem všech společenských procesů a nejcennější hodnotou v socialismu. Zákonitě vzrůstá potřeba poznání člověka, poznání toho, co člověk je a jaký je, poznání jeho podstaty i sociální aktivity, poznání celého bohatství jeho možností jako budovatele nové společnosti.

V intencích politiky naší strany v oblasti výroby, vědy, kultury, ideologie a výchovy, v řízení společenských procesů a v plánování dalších pokrokových přeměn připadají psychologii náročné úkoly, spojené s řešením otázek socialistického přesvědčení, poznávání a formování socialistického člověka. Formování nového člověka — uvědomělého budovatele socialismu a komunismu — to je záměrný, cílevědomý proces formování člověka jako osobnosti socialistické a posléze komunistické společnosti. To je cílevědomý proces formování jeho fyzických, psychických a sociálních stránek, jeho vědomostí a dovedností, potřeb, zájmů, názorů, postojů a hodnotových orientací, všestranně pozitivních aktivit obohacujících jak společenský, tak i individuální život. Není pochyb o tom, že účinná regulace a seberegulace uvedených vlastností není možná bez psychologických poznatků.

V jednání XV. sjezdu Komunistické strany Československa bylo zdůrazněno: „Socialistické uvědomění pracujících, vysoká úroveň jejich duchovního, ideově politického, mravního a kulturního života, to je jedna z hlavních podmínek uvědomělé aktivity člověka socialistické společnosti“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XIV. sjezdu KSČ a další úkoly strany. Zpráva přednesená generálním tajemníkem ÚV KSČ soudruhem Gustávem Husákem na XV. sjezdu KSČ, duben 1976, nakladatelství Svoboda, Praha 1976, str. 48).

Dynamický rozvoj výroby, využívání techniky, růst produktivity práce, komplexní socialistická racionalizace výroby a obrovská variabilnost lidských činností v podmínkách vědeckotechnické revoluce se neobejde bez psychologických poznatků o zákonitostech psychických procesů, o zákonitostech učení a řešení problému, o vlastnostech osobnosti, o formování pracovních kolektivů a vztazích mezi lidmi i dalších psychologických poznatků, jejichž aktuálnost vystoupila v současné době do popředí. Před československou psychologií stojí v soudobé etapě teoretické problémy i praktické úkoly, které aktualizují další rozpracování metodických postupů i principů psychologické analýzy vycházející z odkazu Února, z marxisticky fundovaného poznání člověka a jeho role ve společnosti. Marxistická psychologie přinesla v tomto ohledu již řadu výsledků, disponuje množstvím empirického materiálu nashromážděného z dosavadních výzkumů. Jeho zevšeobecnění, systemizace a postupná realizace teoretických koncepcí, uskutečňovaná důsledně ve vztahu k vytyčeným cílům, je nezbytnou podmínkou rozvoje psychologie a její efektivní praktické použitelnosti.

Vzpomínáme-li výročí Února a zamýšlíme-li se nad tím, co přinesl svými důsledky psychologické vědě, je třeba vyzvednout neobyčejný význam sovětské vědy, sovětské psychologie, která je řídicím vzorem a inspiračním zdrojem pro práci našich psychologů. Bez těsné součinnosti naší marxistické psychologie s psychologii sovětskou je rozvoj naší psychologie v posledních třiceti letech nemyslitelný. Podmínky pro široké, všestranné využití výsledků sovětské psychologie v naší psychologii byly umožněny právě Vítězným únorem.

Věrna odkazu Vítězného února bude naše psychologie nadále pokračovat v rozvíjení své marxisticko-leninské orientace, aby splnila svoje bohaté společenské úkoly, které ji očekávají.

K. Hozman, J. Hudeček